

© Ured zastupnika Republike Hrvatske pred Europskim sudom za ljudska prava. Sva prava pridržana. Dopuštenje za ponovno objavljivanje ovog sažetka dano je isključivo u svrhu uključivanja u HUDOC bazu podataka Suda.

© Office of the Representative of the Republic of Croatia before the European Court of Human Rights. All rights reserved. Permission to re-publish this summary has been granted for the sole purpose of its inclusion in the Court's database HUDOC.

© Bureau de l'Agent de la République de Croatie devant la Cour européenne des droits de l'homme. Tous droits réservés. L'autorisation de republier ce résumé a été accordée dans le seul but de son inclusion dans la base de données HUDOC de la Cour.

SAŽETAK PRESUDE

FEDOTOVA I DRUGI PROTIV RUSIJE PRESUDA VELIKOG VIJEĆA OD 17. SIJEČNJA 2023. ZAHTJEVI BR. 40792/10, 30538/14 I 43439/14

*Povreda prava na privatni i obiteljski život
zbog nemogućnosti dobivanja pravnog priznanja
i zaštite istospolnih zajednica*

ČINJENICE

Podnositelji zahtjeva su tri istospolna para koja su bezuspješno pokušala prijaviti svoje brakove u matičnim uredima u Rusiji. Njihovi zahtjevi su odbijeni uz obrazloženje da rusko zakonodavstvo definira brak kao "dobrovoljnu bračnu zajednicu između muškarca i žene", čime se isključuju istospolni parovi. Ruski sudovi su potvrdili ovo stajalište uz obrazloženje da sklapanje braka istospolnih parova ne priznaje ni ruski Ustav niti zakon te je ono u suprotnosti s nacionalnim obiteljskim vrijednostima i tradicijom.

PRIGOVORI

Pozivajući se na članak 8. Konvencije, podnositelji zahtjeva prigovorili su zbog nemogućnosti da njihove zajednice budu priznate i zaštićene zakonom u Rusiji. Po njihovom mišljenju, to je predstavljalo povredu njihovog prava na poštovanje privatnog i obiteljskog života.

Vijeće ESLJP-a je 13. srpnja 2021. jednoglasno presudilo da je došlo do povrede čl. 8. Konvencije.

Na zahtjev tužene države, predmet je upućen velikom vijeću sukladno članku 43. Konvencije.

OCJENA ESLJP-a

ESLJP je prije svega trebao utvrditi je li nadležan odlučiti o ovom predmetu, obzirom da je Rusija prestala biti članica Vijeća Europe 16. ožujka 2022. i stranka Konvencije 16. rujna 2022.

Uzimajući u obzir članak 58. st. 2. i 3. Konvencije (otkazivanje) kao i „Rezoluciju o posljedicama prestanka članstva Ruske Federacije u Vijeću Europe u svjetlu članka 58. Europske konvencije o ljudskim pravima” od 22. ožujka 2022., ESLJP je zaključio da ima nadležnost u ovom predmetu, budući da su se činjenice koje su dovele do navodnih povreda Konvencije dogodile prije 16. rujna 2022., odnosno zahtjevi su podneseni 2010. i 2014.

Dopuštenost

Status žrtve

ESLJP nije prihvatio prigovor tužene države da podnositelji zahtjeva više nisu žrtve Konvencije jer su se tri para razvela. Naime, nacionalne vlasti nisu priznale, izričito niti u biti, da su podnositeljima povrijeđena njihova ljudska prava zajamčena Konvencijom, niti su im pružile obeštećenje. Također, činjenica da su se podnositelji u međuvremenu rastali nije mogla imati nikakvog utjecaja na njihov status žrtve. Upravo suprotno, ESLJP je smatrao da su te promjene možda bile rezultat nemogućnosti da dobiju zakonsko priznanje i zaštitu svojih zajednica.

Primjenjivost članka 8.

Nedostupnost pravnog okvira za priznavanje i zaštitu istospolnih parova utjecala je na osobni i društveni identitet podnositelja zahtjeva. Utjecala je i na njihov obiteljski život budući da su oni živjeli u stabilnim i privrženim zajednicama koje su *de facto* predstavljale obitelj. Prema sudskoj praksi ESLJP-a pojam „obitelj” iz članka 8. Konvencije nije ograničen samo na odnose koji se temelje na braku već može obuhvatiti i druge *de facto* „obiteljske” veze, kad pojedinci žive zajedno izvan braka (*Pajić protiv Hrvatske*, br. 68453/13, st. 63., 23. veljače 2016.)

Osnovanost

Pozitivna obveza država da istospolnim parovima osiguraju pravno priznanje i zaštitu.

Ocjenjujući proizlazi li iz članka 8. Konvencije pozitivna obveza država da priznaju i zaštite zajednice istospolnih parova, ESLJP se osvrnuo na svoju sudsku praksu u kojoj je utvrdio da države imaju obvezu osigurati pravno priznanje i zaštitu istospolnih parova uspostavom „specifičnog pravnog okvira” (*Oliari i drugi protiv Italije*, br. 18766/11 i 36030/11, st., 169. srpnja 2015.¹), ali nemaju obvezu da takvim parovima priznaju brak (*Hämäläinen protiv Finske* [VV], br. 37359/09, st. 71., ECHR 2014²).

¹ Sažetak presude dostupan je na [hrvatskom jeziku](#)

² Sažetak presude dostupan je na [hrvatskom jeziku](#)

Razmatrajući postoji li konsenzus među državama članicama Vijeća Europe u pogledu pravnog priznanja i zaštite istospolnih parova, jasno je da postoji trend prema zakonskom priznavanju istospolnih zajednica, bilo putem institucije braka ili drugih oblika partnerstva³.

ESLJP je stoga zaključio da su države članice, u skladu sa svojim pozitivnim obvezama temeljem članka 8., dužne osigurati regulatorni okvir koji omogućuje istospolnim parovima odgovarajuće priznanje i zaštitu njihove zajednice. Takvo tumačenje članka 8. u skladu je s vrijednostima “demokratskog društva” koje promiče Konvencija, među kojima su prije svega pluralizam, tolerancija i otvorenost. Demokratsko društvo mora biti izgrađeno na poštovanju dostojanstva pojedinaca i njihove različitosti koja se ne smije doživljavati kao prijetnja, već kao bogatstvo. Priznavanje i zaštita istospolnih zajednica može biti sredstvo za borbu protiv predrasuda i diskriminacije homoseksualnih osoba.

Opseg slobode procjene nacionalnih vlasti

Opseg slobode procjene država stranaka značajno je smanjen kada je riječ o pravnom priznanju i zaštiti istospolnih parova, budući da je riječ o posebno važnim aspektima njihovog osobnog i društvenog identiteta i budući da postoji jasan i stalan trend među državama članicama VE prema pravnom priznanju i zaštiti istospolnih parova. Međutim, među državama članicama VE ne postoji konsenzus u pogledu oblika takvog priznanja i sadržaja takve zaštite. Stoga države imaju veću slobodu u određivanju pravnog okvira koji će biti na raspolaganju istospolnim parovima, koji ne mora nužno obuhvatiti priznanje braka (*Chapin i Charpentier protiv Francuske*, br. 40183/07, st. 48., 9. lipnja 2016.). No, budući da svrha Konvencije nije jamčiti prava koja su teoretska ili iluzorna, već ona koja su praktična i učinkovita (*M.A. protiv Danske* [VV], br. 6697/18, st. 162., 9. srpnja 2021⁴.), važno je da zaštita koju države članice pružaju istospolnim parovima bude primjerena i da pokriva različite aspekte, kako materijalne (uzdržavanje, oporezivanje ili nasljeđivanje) tako i moralne (prava i dužnosti u smislu uzajamne pomoći), koji čine sastavni dio života udvoje.

Je li tužena država ispunila svoju pozitivnu obvezu

U vrijeme kada su podnositelji zahtjeva podnijeli zahtjev domaćim tijelima za pravno priznanje svoje zajednice, ruski zakon nije predviđao tu mogućnost niti je bilo ikakvih naknadnih zakonskih promjena u tom pogledu. Suprotno situaciji u znatnom broju država članica VE, Rusija nije obavijestila ESLJP o bilo kakvoj namjeri da izmijeni svoje domaće pravo u tom smislu.

Podnositelji zahtjeva imali su opravdani interes steći službeno priznanje svoje zajednice jer je takvo priznanje bilo važno za njihov osobni i društveni identitet. Životno partnerstvo, koje je predstavljalo alternativu braku, bilo je od temeljne važnosti za istospolne parove bez obzira na

³ trideset država članica donijelo je zakone kojima se priznaju istospolne zajednice u određenom obliku

⁴ Sažetak presude dostupan je na [hrvatskom jeziku](#)

opseg pravnih učinaka tog partnerstva. Naime, ono je predstavljalo službeno priznanje istospolnih parova te im dodijelilo legitimitet naspram vanjskog svijeta.

Osim navedene potrebe za službenim priznanjem, istospolni parovi, kao i heteroseksualni parovi, imaju potrebu za zaštitom. Priznanje i zaštita istospolnih zajednica bili su neraskidivo povezani.

U ovom predmetu, zbog nemogućnosti dobivanja službenog priznanja, podnositelji zahtjeva nisu mogli regulirati temeljne aspekte svog života, poput onih koji se tiču imovine, uzdržavanja, nasljeđivanja te sudjelovanja u postupcima pred sudskim ili upravnim tijelima.

Slijedom toga, ESLJP je zaključio da ruski pravni okvir nije osiguravao temeljne potrebe priznavanja i zaštite istospolnih parova u stabilnoj i posvećenoj vezi.

Rusija je tvrdila da su priznanje i zaštita istospolnih parova bili zabranjeni zbog zaštite javnog interesa, točnije zaštite tradicionalne obitelji, zaštite osjećaja većine ruskog stanovništva te zaštite maloljetnika od promicanja homoseksualnosti. ESLJP nije prihvatio ove argumente. Naime, iako je zaštita obitelji u tradicionalnom smislu, u načelu, legitiman razlog koji bi mogao opravdati različito postupanje na temelju seksualne orijentacije, taj cilj nije mogao opravdati nemogućnost dobivanja pravnog priznanja i zaštite. ESLJP je u svojoj ranijoj praksi presudio na temelju članka 14. u vezi s člankom 8. da se isključivanje osobe u istospolnoj vezi iz nasljeđivanja u slučaju smrti partnera ne može opravdati potrebom da se zaštititi tradicionalnu obitelj (*Kozak protiv Poljske*, br. 13102/02, st. 99., 2. ožujka 2010.). Do istog zaključka je došao u vezi s odbijanjem da se istospolnom partneru odobri boravišna dozvola (*Taddeucci i McCall protiv Italije*, br. 51362/09, st. 98., 30. lipnja 2016.), kao i u vezi s isključivanjem iz posvojenja drugog roditelja u istospolnom paru u Austriji (*X i drugi protiv Austrije* [VV], br. 19010/07, st. 151, ECHR 2013). Nije bilo temelja za zaključak da bi pružanje pravnog priznanja i zaštite istospolnim parovima u stabilnoj i posvećenoj vezi moglo samo po sebi štetiti tradicionalnim obiteljima ili kompromitirati njihovu budućnost ili integritet. Sukladno tome, zaštita tradicionalne obitelji ne može opravdati nepostojanje bilo kakvog oblika pravnog priznanja i zaštite istospolnih parova u ovom predmetu.

ESLJP je već u ranijem predmetu odbacio argument tužene države da većina Rusa ne odobrava homoseksualnost kao opravdanje za nepriznanje istospolnih zajednica (*Bayev i drugi protiv Rusije*, br. 67667/09 i dva druga, 20. lipnja 2017.). Bilo bi nespojivo s temeljnim vrijednostima Konvencije kada bi ostvarivanje prava iz Konvencije od strane manjinske skupine bilo uvjetovano prihvatanjem većine. Ta utvrđenja bila su primjenjiva i u ovom predmetu, što znači da se negativan, ili čak neprijateljski stav heteroseksualne većine u Rusiji ne može suprotstaviti interesu podnositelja zahtjeva da se njihovi odnosi na odgovarajući način zakonski priznaju i zaštite.

Na kraju, ESLJP je istaknuo da zakonske zabrane promicanja homoseksualnosti ili netradicionalnih seksualnih odnosa među maloljetnicima u Rusiji jačaju stigmatu i predrasude te

potiču homofobiju, što je nespojivo s pojmovima jednakosti, pluralizma i tolerancije svojstvenim demokratskom društvu.

Slijedom navedenog, ESLJP je s 14 glasova prema 3, presudio da je Rusija prekoračila svoje polje slobodne procjene i propustila ispuniti svoju pozitivnu obvezu da podnositeljima zahtjeva osigura pravo na poštovanje njihovog privatnog i obiteljskog života, te da je stoga došlo do povrede članka 8. Konvencije

PRAVEDNA NAKNADA

Utvrđenje povrede predstavlja dostatnu pravednu naknadu na ime neimovinske štete.